

A szakirodalmi tájékozódásról sokat elárul, hogy a névmutató tanúsága szerint a legtöbbször *Nietzsche*, *Heidegger*, *Bahtyin*, *Gadamer*, *Ricoeur*, *Barthes*, *Jauss*, *Derrida* és *de Man* munkáira hivatkoznak az értekezések. Külön figyelmet érdemel két magyar irodalmár nevének sűrű előfordulása: Kulcsár Szabó Ernő és Szegegy-Maszák Mihály munkássága (publikációs teljesítménye és kutatásszervező elszántsága) iskolateremtő érvényre jutott ahhoz, hogy a nyolcvanas-kilencvenes évek hazai irodalomtudománya valóban – amennyire ez lehetséges – tudománya legyen az irodalomnak.

A „Lét és idő” ontologikus belátásait a – mindenekelőtt nyelvi – művészetek értelmezésében „hasznosító” Gadamer hermeneutikája, illetőleg az azt továbbgondoló irodalmi hermeneutika éppoly erős szöveghelyekkel képviselteti magát e dolgozatokban, mint a dekonstrukció derridai ágát a de Man-féle tropológiai alapvetések mentén újragondoló törekvések észjárása. Közös és a vizsgálódások irányát nagyban meghatározó szemléleti alapként mélyítve el azt a belátást, amely az irodalom és a nyelv helyének, szerepének értelmezhetőségét az ember helyének, szerepének értelmezhetőségével köti össze – s amelyet az „Előszó” – a kötet címét is magyarázva – így fogalmaz meg: „az irodalmi szövegek kiváltotta esztétikai tapasztalat a befogadói önmegértés eseményében elsősorban antropológiai érdekeltséggel következik be”; ez nem is lehet másként, hiszen „az a látószög, amely valamit valamiként hozzáférhetővé tesz, annyiban per se antropológiai, amennyiben az irodalmiság minden alkotóeleme emberi közreműködéssel jön létre.”

Ilyenformán nemcsak az elmúlt évek irodalomkritikai történései összegződnek a kötet lapjain, de a fölvetett kérdésekre adott válaszok, a megrajzolt problémákra kínált „megoldások” révén alighanem új távlatok is nyílnak, nyílnak irodalmi közgondolkodásunk előtt. Anélkül persze, hogy ez az összegzés végleges, ez a válaszrend rögzült, ez a megoldássor lezárt lenne, lehetne. Nem lehet, de ne is legyen. Már ha komolyan vesszük az értelmezői státusz vélt evidenciáját: „filozófiai kérdésekben az ember nemcsak a megoldások, hanem a problémák mellett is elkötelezi magát.” (4)

Jegyzet

(1) Pilinszky János (1995): Naplók, töredékek. In: *Pilinszky János összegyűjtött művei*. Osiris Kiadó, Budapest. 49.

(2) Halmi Tamás (2000): A megértés horizontja (Kulcsár Szabó Ernő: A megértés alakzatai). *Iskolakultúra*, 2. 114–116.

(3) Kulcsár Szabó Ernő (1998): *A megértés alakzatai*. (Alföld könyvek 3.) Csokonai Kiadó, Debrecen.

(4) Sloterdijk, Peter: A tetovált élet. In: uő (1999): *Világra jönni – szót kapni*. Frankfurti előadások („Dianoia”). (Ford. Weiss János) Jelenkor Kiadó, Pécs. 10.

Bedancsics Gábor – Bengi László – Kulcsár Szabó Ernő
– Szegegy-Maszák Mihály (szerk., 2000): *Az irodalmi
szöveg antropológiai horizontjai*. Osiris Kiadó (Osiris
Tankönyvek), Budapest.

Halmi Tamás

A számvetés ideje

Beköszöntött a 3. évezred második éve. Túljutottunk már az ezredvég okozta különös hangulaton, tollunk engedelmesen kanyarítja a múlt századihoz képest szokatlan kezdetű évszámokat. Gondolataink azonban gyakran időznek a múltban, és lelünk mélyén érezzük, hogy nem léptünk még túl a számvetés idején.

Így vélik ezt a Kultúra és Közösség (KÉK) című, igen nivós folyóirat legújabb számának szerzői és maga a tematikus szám társszerkesztője, *S. Szabó Péter* is. A művelődés-

elméleti lap ugyanis egyfajta összegző áttekintést nyújt a magyarországi nagyobb vallásokról és az általuk teremtett közösségekről. A folyóirat bevezetőjében olvasható, hogy kiemelt szerkesztői szempont volt az, hogy minden vallásról olyan személyek írjanak, akik beletartoznak az illető vallás közösségébe, vagy legalábbis szimpatizálnak vele, és nem kívülálló, az adott hit által nem megérintett „objektív” kutatók. A szerzők ilyenféle kiválasztása gyümölcsöző ötlet volt, hiszen így a leginkább tudományos igénnyel megírt tanulmányokon is átragyog szerzőik vallásos elhivatottsága, illetve a mindennapok történéseit bemutató szubjektív beszámolók is fontos valláselméleti és vallástörténeti adalékokká emelkednek. A folyóirat él és lélegzik, valamennyi benne foglalt vallás kapcsán érezzük annak közösségépítő és léleknemesítő erejét. Kivételes olvasmány ez.

A válogatás első nagyobb egysége a különböző keresztény közösségek, a katolicizmus, a protestantizmus és az ortodoxia világméretű építkezésének legújabb fejleményeit mutatja be. Az ökumenét, melynek kimunkálása nemcsak hidakat teremt, de törésvonalakat is felerősít a kereszténység nagy ágai között. Hittudósok elemzik e részben az 1999-es keltezésű augsburgi ‚Közös Nyilatkozat’-ot és a Vatikánban 2000-ben kiadott ‚Dominus Jesus’ szövegét. Olvashatunk továbbá Szent István királyunkról, akit 2000-ben kanonizáltak – „példátlan történelmi pillanatban” – a keleti ortodox egyház, valamint hazánk első püspökéről, *Hierotheos*-ról.

A zsidó vallásról és magyarországi közösségeiről írván a neves szerzők történelmi-politikai áttekintést is nyújtanak a folyóirat második fejezetében, valamint érdekes tanulmányt lelhetünk a Zsidó Egyetemről. Továbbgondolásra és megoldásra vár az ebben a részben felvetett párbeszéd kimunkálása zsidók és keresztények között. A modernitás és a hagyomány együttesen jelenthet kilábalást korunk problémáiból, olvashatjuk többféle megfogalmazásban is a folyóirat ezen oldalain.

A globális etika kialakítása együtt kell járjon a kultúrák sokszínűségének megőrzésével és azzal, hogy minden egyes emberi közösség lehetőséget kapjon értékeinek megmutatására, hagyományainak megtartására. A közeledés így más vallások kapcsán is fontos. Az előttünk álló évezred egyik nagy kihívása például az iszlám kultúrájának alaposabb megismerése. A Föld népességének mintegy egyhatoda vallja muszlimnak magát, közülük Magyarországon néhány ezer, Európában viszont több millió hívő él, s számuk dinamikusan növekszik. Az iszlám megismeréséhez ez a folyóirat – néhány más, mostanában megjelent értékes kiadvánnyal együtt – nagyban hozzájárul, amit nem lehet eléggé üdvözlölni egy olyan időszakban, amikor különböző médiumok ál- vagy féligazságokat közvetítenek az iszlám alaptanításairól.

Az utóbbi évtizedben nem csupán a iszlám, hanem más nagy világvallások követőinek élete is jobban ismertté vált Magyarországon. Bár közösségeik már a rendszerváltás előtt is léteztek országunkban – a buddhistákat például az egyik történeti tárgyú tanulmány szerint előszeretettel állította „kirakatba” a szocialista rendszer –, a buddhizmus és hinduizmus különböző irányzatainak követői az elmúlt években azonban sokkal szabadabban tevékenykedhettek. Kiszélesítették könyvkiadási hálózatukat, intézményesítették képzési formáikat, imahelyeket emeltek, kialakították sajátos élettereiket és közösségeik beilleszkedtek számos magyar település mindennapi életébe. Az iszlám, a buddhizmus és a hinduizmus kapcsán a folyóiratban szereplő írások áttekintést nyújtanak e vallások hitvilágáról, főbb jellemzőiről is, a magyarországi közösségszerveződés áttekintése mellett.

Rendkívül gazdag, sokszínű, egymással felelő vagy éppen egymásnak békejobbót nyújtó tanulmányok kincsesára ez a lap. Helyenként hézagos, időnként kisebb ismétlődéseket felmutató, de töredékességében is nagy ívű alkotás. A benne szereplő írások önmagukban is további keresésre, tudásunk gyarapítására ösztönöznek, a tanulmányok végén fellelhető bibliográfiai tételek pedig megadják ehhez a kapaszkodót. (A kötet teljes bemutatásához tartozó információ még, hogy utolsó részében – a vallásokkal kapcsolatos tanulmányoktól függetlenül – három, a felnőttoktatásról szóló tanulmány is szerepel.)

A Kultúra és Közösség itt bemutatott száma sikeresen szólítja meg korunk emberét, akire mindenhonnan zúdul az információ, aki telve van félelmekkel és szorongással, mert konfliktusokkal bőven terhelt világot lát maga körül. Ebben a modern világban például éppen az évezredekén átívelő, minden vihart átélt nagy világvallások jelenthetnek segítséget a magára maradt lelkeknek, a „hangtalanul vacogó” szíveknek. A vallások közötti párbeszéd pedig fontos bolygónk megőrzése, a béke minél szélesebb térnyerése érdekében. Mert ezen vallások mindegyike békességre szólít, erkölcsös életvitelre nevel és az emberi élet tiszteletére tanít.

Tábori Timea (főszerk.): Vallás és Közösség.
In: *Kultúra és Közösség*. 2001/4–2002/1.

Kéri Katalin

A Nemzeti Tankönyvkiadó könyveiből